

Erdély és a királyválasztás.

Éppen Fraknói legújabb nagybecsű könyvét olvasgattam a magyar királyválasztások történetéről, mikor a szerkesztőség felszólított, hogy „az irredenta gondolat ébrentartása és fokozása érdekében” irredenta tárgyú és irányú publicistikai művet küldjek be. Politikával egyáltalán nem foglalkozván, magam helyett sokkal jobb irredentista munkatársakat állítok I. Ferdinánd magyar király és tanácsosai személyében, úgy, ahogy említett könyvében Fraknói ír róluk (185—205. lapon).

A magaméból éppen csak annyit teszek hozzá, hogy 1561-ben, amikorról szó van, Magyarország három, sőt igazabban ötfelé volt osztva. Nyugaton és északon a királyság keskeny szalagja Horvátországgal, az Alföldön a török hódoltság, keleten János Zsigmond választott magyar király alatt az erdélyi fejedelemség. Északon a szepesi városok egy része Lengyelországhoz, délen Dalmácia nagyobb része Velencéhez tartozott. De akkor is minden magyar irredentista volt, hiszen Habsburg királyaik is 1438-tól 1916-ig mindnyájan esküvel fogadták nekik, hogy az elveszett területeket visszaszerzik.

A tanácsurak 1561 március 15-én ilyen körülmények közt javasolták Ferdinánd királynak, hogy fia, Miksa, koronázó országgyűlésére Erdélynek s a János Zsigmond uralma alatt álló egyéb vármegyéknek rendeit is meghijja, mert különben *utóbb* megtámadhatnák a királyválasztás érvényességét s a király az erdélyi rendeket sohasem is mentette fel a hűség esküje alól. Lehet, hogy ez a meghívás és választás nem fog tetszeni a szultánnak s a tőle függő erdélyi fejedelemeink, azért jó lenne, ha támadásuk veszedelmének elhárítására a király eleve megtenné a hadikészülődéseket.

Ferdinánd király március 16-án azt vetette ellenök, hogy ha a szultán s a fejedelem rossz néven veszik Miksa megkoronázását, az erdélyi rendek meghívása egyenesen fölingerelné őket és abban békeszerzést látnának. A meghívó leveleket különben is csak nagyon bajosan lehetne az erdélyi rendekhez eljuttatni, a haderő összevonása pedig gyanút keltene a törököknél.

Tanácsosai erre március 19-én azt felelték, hogy akár hívja meg az erdélyi rendeket, akár nem, a szultán és a fejedelem rajta lesznek, hogy a koronázó országgyűlést megakadályozzák, vagy legalább az ország egy részének feldulásával állanak bosszút. „Igaz ugyan — idézi szavukat Fraknói, — hogy a király Erdélyt János Zsigmondnak átengedte, de ezzel a magyar korona fenhatóságáról nem mondott le. Az erdélyi rendek csak *ideiglenesen* vannak külön fejedelem alatt, minélfogva a magyar királyválasztásra meghívandók. A szultán nem érezheti magát sértve, kivált ha kimondják a meghívólevélben, hogy ő ugyan a szultán kedvéért átengedte Erdélyt János király fiának, de a *fenhatóság jogát* magának és utódainak fentartotta. Mivel pedig János király halála után fiát az erdélyiek néhány magyar vármegyével *törvénytelenül* választották meg királynak, ha őket most a királyválasztó országgyűlésre meg nem hívják, ezt oda magyarázhatnák, hogy a király Erdélyről végképen lemondott. Az is lehet, hogy ha az erdélyieket meg nem hívják, a magyarországi rendek egy része ennek következtében az országgyűlést csonkának s a királyválasztásra illetéktelennek mondaná.

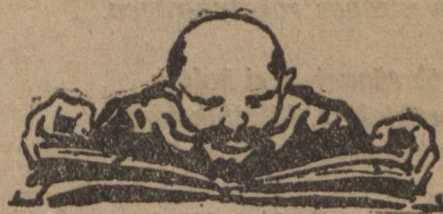
Négy nap múlva a király kijelentette, hogy taná-

csosainak az erdélyi rendek meghívására vonatkozó javaslatában „a magyar korona jogai fentartására célzó buzgalmuk jelét látja”. Mindamellett veszedelmesnek találja a meghívást, mert a szultánt fölingerelné. S ha a korona jogainak megőrzése szempontjából Erdélyből meghívják, a törökök „és más bitorlók kezein levő területekről” szintén meg kellene, sőt az idáig tartott országgyűlésekre is meg kellett volna hívni a rendeket. Figyelembe kell venni ezenfelül, hogy *Erdély vagy a többi elszakadt terület visszacsatolására* csak két út áll nyitva: a fegyver hatalma s a békealkudozások. Egyik esetben sem fontos, hogy a rendeket a koronázó országgyűlésre meghitták-e vagy sem; s hozzátette: „Minden nemzetnél érvényes az a jogelv, hogy *ha a fejedelem területének egy részétől megfosztatik, ott joghatósága gyakorlásának megakadályozása jogait nem gyengítheti*”. Azt azonban elősmerte, hogy az 1559. évi oklevélben, amelyben Erdélyről lemondott, a magyar korona fenhatósági jogainak fentartásáról nincs szó; ha tehát ezt most hangoztatná, ártana vele az ügynek s fölingerelné a szultánt, akivel éppen alkudozásokat folytat. Remélte, hogy azok, kik Erdélyben még ragaszkodnak hozzá, sőt összes magyarországi hívei sem veszik rossznéven, ha óvakodik olyan lépéstől, mely komoly veszedelemmel fenyeget s előnyt nem biztosít.

Mindazonáltal március 26-án a tanácsurak újra ajánlották Erdély meghívását. Más a török hódoltság esete, ahol nincsenek nemesek s ahol a lakosok kényszerűségből vannak idegen uralom alatt. Oda el sem lehetne juttatni a meghívóleveleket. Az erdélyi rendek azonban (akkor is a gyulafehérvári gyűlésen!) önként hódoltak meg más fejedelemnek. Könnyen lehetne módját ejteni, hogy a meghívóleveleket — habár titkon és némi veszedelemmel — az illetők kezébe juttassák. Másnap a király kijelentette, hogy az erdélyi rendek meghívását többé nem ellenzi. Erre azonban nem került a sor, mert a királyválasztó gyűlést elhasztották. Háromszázhatvan esztendő múlva pedig az erdélyiek, de nem az erdélyi magyarok, egy másik I. Ferdinándtól vártak meghívót a koronázásra. Az 1561. év fejtegetéseinek tanulságai azonban megmaradtak ma is, mikor egy restauráció vagy királyválasztás lehetőségével szemben Erdélyben talán csak a neveket kell modernizálni. A tanulság levonása a politikusokra tartozik.

Márki Sándor.

Ugyan kérem,

ne zavarjon! Nem látja, hogy az

Uj Életet

olvasom, a legjobb magyar hetilapot.